

Seraf Lambreghts, een pionier van de vlaamsgezinde volksbeweging in de Kempen (1893-1912). II *

F. VAN GEUCHTEN

2. Politieke activiteit na 1900

Vanaf 1900 treedt Lambreghts geleidelijk zelf op de voorgrond, hetgeen zal resulteren in een afzonderlijke kristen-democratische lijst in 1906. Vooral de gebeurtenissen te behandelen, zetten we Lambreghts' programma en ideeën uiteen.

2.1. *Programma en ideeën van Lambreghts*

2.1.1. Vlaamsgezind

Reeds in zijn studententijd te Leuven was Lambreghts een overtuigd vlaamsgezinde. Hij nam echter afstand van de Groot-Nederlandse gedachte. Het vlaamsgezinde element zal in zijn programma steeds blijven primeren. Bij de verkiezingen van 1906 gaf hij drie pamfletten uit die hij samenvatte in een redevoering op 4 maart 1906 in het Gildenhuis te Vorst³¹. Nadat Vlaamse voor mannen hem hadden geïntroduceerd, begon hij als volgt: „Gij hebt de wensen onzer Vlaamsche vrienden gehoord: zij vragen mij voor de Kamer op te komen bij de aanstaande kiezing en dit vooral om onze Vlaamsche belangen voor te staan”

Bij het lezen van zijn pamfletten komt Lambreghts' vlaamsgezinde standpunt steeds weer tot uitdrukking. De Kempense bevolking stond echter vrij apatisch tegenover het taalvraagstuk en was meer bekommerd om de sociale problemen die hen rechtstreeks aanbelangden.

De Vlaamse strijd spitste zich toen toe op de vernederlandsing van de Gentse universiteit en van het middelbaar onderwijs. Het voorstel-Coremans wou dit laatste regelen. Al in 1889 was het in de Kamer ingediend. In augustus 1901 werd een nieuw voorstel-Coremans ingediend, dat heftige reacties bij het Belgische episcopaat en in Franstalige kringen uitlokte. Men vond het in strijd met artikel 17 van de Grondwet op de vrijheid van onderwijs. Daarna werd het

* Zie *Wet. Tijdingen* XLIX (1900), pp. 174-186.

31. Privé-archief P. Strauven, *'De strijd der Vrije Katholieke Vlamingen'*.

voorstel-Coremans vervangen door het voorstel-Franck-Segers, dat de Vlaamse eisen afzwakte en op 22 april 1910 in de Kamer aangenomen werd³². Lambreghts ijverde ook voor het veralgemeend gebruik van het Nederlands in Vlaanderen in de administratie, de justitie en het leger.

2.1.2. „Katholiek-volksgezind”

Lambreghts zag zijn volkse inzet voortvloeien uit zijn katholiek geloof: „Volksgezind ben ik uit volle overtuiging en nog wel omdat ik katholiek ben; en hoe wil men tegenover de aanlokking van het socialismus, den werkman nog voor de katholieke zaak behouden, zoo de katholieken geen rechtzinnige volksgezinden worden”³³. Het inspelen op het katholiek geloof was bij hem geen electoraal opportunisme. Hijzelf was zeer gelovig en bleef, ondanks onenigheden met de geestelijkheid, getrouw de diensten in zijn parochiekerk bijwonen³⁴. Waar elders bepaalde dissidente kristen-democraten gretig gingen op liberale steun en met de liberalen samenwerkten zoals de Brugse priester Fonteyne, stelde Lambreghts steeds voorop dat zijn optreden noodzakelijk was om bepaalde kristelijke kiezers niet voorgoed te verliezen aan socialisten en liberalen. Om de kristen-democratie binnen de katholieke partij te versterken, was het nodig om de afgevaardigden van landbouwers, arbeiders en kleine burgerij het overwicht te bezorgen in de katholieke arrondissementsbond evenals in de kantonale kiesverenigingen. Dat verklaart zijn strijd voor een democratische organisatie van de katholieke partij in de Kempen en voor een democratisch kiesrecht van één man- één stem.

Dat blijkt duidelijk uit het pamflet *De strijd der Vrije Katholieke Vlamingen*, waarin hij duidelijk stelde dat het onrechtvaardig was dat één persoon meerdere stemmen mocht uitbrengen, omdat hij meer bezittingen had dan een andere. Ook het systeem van het toekennen van een lijststem en het bekwaamheidskiezen werden door Lambreghts afgekeurd³⁵.

In zijn pamfletten richtte hij zich evenwel tot de groep van landbouwers met enig bezit. De belangen van de armere dagloners en landbouwwerklieden werden door Lambreghts minder behartigd. In deze bevolkingsgroep werd op grote schaal gerekruteerd door de industrie en de opkomende seizoenarbeid.

32. LUYKX T. en PLATEL M., o.c., blz. 234.

33. *De strijd der Vrije Katholieke Vlamingen*, p. 5.

34. Mededeling Rita Lambreghts (° 1900).

35. *De strijd der Vrije Katholieke Vlamingen*, p. 6.

„De Grondwet overigens verklaart dat alle macht uit het volk komt, en dat alle Belgen gelijk staan voor de wet. Maar in geval dit zoo is, waarom ook dan alle Belgen niet gelijk gesteld voor de stembus, waarom den werkman vernederen met hem slechts één stemmeken te geven, daar waar zijn gebuur die het geluk heeft van rijk te zijn tweemaal, driemaal, ja zelfs viermaal dat recht wordt toegekend”.

Lambrechts maakte zich daarover ongerust en vreesde dat de Kempense landbouw met een tekort aan arbeidskrachten zou te kampen krijgen. De jonge landbouwerszonen gingen elders werken, waar ze meer konden verdienen. Om te kunnen concurreren moesten de landbouwers de lonen opslaan om nog werkkrachten te kunnen aantrekken³⁶.

In *De geschiedenis van Sus van Aerde*, geschreven in november 1905, vertelt Lambrechts het levensverhaal van een fictief Kempens landbouwer uit 'Zandegem' in de jaren 1880-1905. Deze Sus Van Aerde was een eerder welgesteld landbouwer die door de bestaande toestanden aan lager wal geraakte. In dit pamflet stelde Lambrechts oorzaken en misbruiken aan de kaak: de hoge successierechten en notariskosten bij erfenissen, de hoge grondlasten, de hoge transportkosten en het gebrek aan goede verbindingswegen in de Kempen, het lotingsysteem, de bandeloosheid in het leger waar brave jongens verloederden, de al te harde jachtwetten en te strenge bestraffing van stroperij, de hoge gerechtskosten, de diverse hoge taksen op barelen, ruiming van rivieren, vleeskeuring e.a. evenals het belasten van landbouwiniciatieven door de Staat (o.a. op de Melkerijen, het Aankoopenootschap, de Gilden, de Raiffeisenkas), de verspilling tijdens de Belgische Onafhankelijkheidsfeesten van 1905, de prachtgebouwen in de steden o.a. het station van Antwerpen, het bouwen van forten en de stijgende belasting die dat alles veroorzaakte.

In dit pamflet komen zijn 'volksgezinde' opvattingen het best tot uiting. Lambrechts was een woordvoerder van landbouwers met bezittingen en van grote of middelgrote pachters. Om de in gevaar verkerende Kempense landbouw te beschermen en weer competitief te maken, zodat men met hogere lonen weer voldoende werkkrachten kon aantrekken, stelde hij in bovengenoemd pamflet een aantal maatregelen voor.

Hij was gewonnen voor belasting op alle inkomens, zowel op beurswaarden als op onroerende goederen, om te voorkomen dat speculanten op de beurs belastingvrije fortuinen bleven verdienen. Er moest een belasting komen op huisgezinnen en daarbij moest rekening gehouden worden met het aantal kinderen. Zoals in Frankrijk moest er een onderscheid gemaakt worden tussen grote gezinnen en alleenstaanden. De grondlasten moesten gehalveerd worden. Dit was in het voordeel van landbouwers (met bezittingen). Dat die maatregel ook de grootgrondbezitters ten goede zou komen, vermeldt hij echter niet. De notariële tarieven en de successierechten moesten worden verlaagd, een maatregel die ook weer ten goede kwam aan personen met bezittingen en niet aan

36. Privé-archief Paul Strauven: *Geschiedenis van Sus van Aerde, landbouwer in de Kempen*. Verkiezingspamflet. Tessenderlo, 1905, 16 blz.: „Sedert het gouvernement bijzondere abonnementen voor werklieden inrichtte, is hier geen volk meer te krijgen, de loonen zijn meer dan verdubbeld tegen voorgaande jaren en moeten onze zonen tot staat komen, kan ik maar beter van boeren afzien” (p. 10).

landbouwwerklieden en arbeiders, die meestal huurden. Daarnaast stelde Lambreghts een goedkoper gerecht en de oprichting van Boerenrechtbanken. Er diende een even grote subsidiëring te komen voor de Boerengilden als voor de landbouwcomicen. (Die 'comicen' werden meestal bevolkt door grootgrondbezitters, rentmeesters, notarissen en slechts voor een klein percentage door kleine landbouwers). Er moesten beschermende maatregelen komen tegen vreemde produkten. Lambreghts was dus voorstander van protectionisme. Tenslotte moest er ook toezicht komen op de vervalsing van produkten, zoals het aanlengen van melk en boter³⁷.

Slechts terloops spreekt Lambreghts in zijn programma over de andere beroeps-categorieën, de werklieden en de neringdoeners. Hij vond dat het werk moest beschermd worden en dat de werkgever moest beletten dat de arbeider uitgebuit werd. De Staat moest een redelijk loon betalen en zorgen voor een gezonde werkomgeving. Ook de vervreemding van de Vlaamse arbeiders in Wallonië moesten worden tegengegaan. De Staat moest een verzekering op werkongevallen oprichten. Bovendien wou Lambreghts een uitbreiding van het vakonderwijs en van de werkliedenverenigingen (vakbonden), die „geroepen zijn in de toekomst een bevredigende rol te spelen in de moeilijkheden tussen werkgevers en werklieden”.

Door zijn inzet voor de landbouwers en door de maatregelen die hij voorstelde, was hij niet zo graag gezien bij handelaars en middenstanders, wier belangen soms indruisten tegen die van de landbouwers. In zijn redevoering van 1906 ging hij hierop in: „Wellicht zal men de neringdoeners tegen ons ophitsen om reden dat ik de eerste propaganda heb gemaakt voor de boerengilden”. Lambreghts verklaarde zich echter voorstander van samenwerking tussen landbouwers en neringdoeners en was gewonnen voor goedkope kredietverlening aan de middenstand, maatregelen tegen oneerlijke concurrentie, afschaffing van het vergunningsrecht en afschaffing van de eenjarige verjaring ten nadele van de winkeliers. Als een winkelier een schuldenaar binnen het jaar niet liet vervolgen, trad de verjaring in. Door de hoge gerechtskosten zag de handelaar hier dikwijls van af³⁸.

Waar Lambreghts een uitgebreid en gedetailleerd landbouwprogramma voorstond, bleven de door hem voorgestelde maatregelen voor arbeiders en middenstanders algemeen en soms vaag. Hij speelde in zijn programma niet in op de bezitloze laagste klassen, maar op middengroepen die enige bezittingen hadden en waarvoor het Meervoudig Algemeen Stemrecht in 1894 zeer voordelig was. Ook elders hadden de flaminganten veel vat op deze beroeps-categorie. Zo hebben vlaamsgezinden een leidende rol gespeeld in de stichting en groei van kristelijk-sociale organisaties en daarop een vlaamsgezinde stempel

37. *Geschiedenis van Sus Van Aerde*, pp. 12-15.

38. *De strijd van de Vrije Katholieke Vlamingen*, pp. 10-12.

geslagen; die ontbrak volledig bij de socialistische tegenhangers, die integendeel hun leden en lezers over het algemeen afkeer voor de Vlaamse Beweging inprenten³⁹.

2.1.3. Antimilitaristisch

In de negentiende eeuw drukte de lange legerdienst zeer zwaar op de armere huisgezinnen. In brede kringen bestond een grote weerzin voor de krijgsdienst. Ook de Kerk en vele katholieke politici stonden afkerig. De jonge rekruten waren lang van huis, zodat ze niet konden helpen bij het werk. Ze verveemdden dikwijls van hun thuis. De kwaliteit van de kazernerij liet veel te wensen over. Vele jongens verloren hun geloof en werden bedorven door het luie kazerneleven. De overheersende legertaal was bovendien het Frans. Daarnaast bestond het systeem van de loting en de mogelijkheid tot vrijkopen, waarvan de rijke burgerij gretig gebruik maakte. De grote militaire uitgaven voor de bouw van forten en de aankoop van oorlogsmaterieel, gepaard met hoge belastingen, was ook een doorn in het oog van velen⁴⁰. Dat alles verklaart de afkerige houding van Seraf Lambreghts tegenover het 'militarisme', dat zowel indruiste tegen zijn katholiek geloof en zijn flamingantische gevoelens als tegen zijn sociale inzet voor de verbetering van de levensomstandigheden van de landbouwers.

Vanaf het eind van de negentiende eeuw troffen de katholieke regeringen maatregelen om de afkeer van de bevolking voor de krijgsmacht te verminderen. De huisvesting der soldaten werd verbeterd en het gevaar van vervreemding en ontkerstening tegengegaan; men zag in dat de katholieke godsdienst een natievormende betekenis had. Maar om velerlei redenen bleef de krijgsmacht achter voor wat de Vlaamse emancipatie betrof. De katholieke politicus de Broqueville was vanaf 1887 de grote animator van de Militaire Kringen die de soldaten moesten beschermen tegen de gevaren van bordelen en socialisme. Ook aartsbisschop Mercier steunde dit initiatief. Het antimilitarisme verminderde, maar de afkeer voor de legerdienst bleef in Vlaanderen tamelijk groot. In het Waalse landsgedeelte was de vraag naar algemene of persoonlijke dienstplicht veel sterker.

Begin 1906 begon de verdere modernisering van het Antwerpse defensiesysteem. De bouw van een fortengordel rond die stad had al in de vorige eeuw veel tegenkanting uitgelokt⁴¹. Ook Lambreghts noemde de fortengordel rond Antwerpen zinloos, omdat de oorlog van 1870 had aangetoond dat versterkte

39. WILS L., *Honderd jaar Vlaamse Beweging, deel I. Geschiedenis van het Davidsfonds tot 1914*. Leuven, 1977, pp. 162 en 171.

40. DE VOS L., *Het effectief van de Belgische Krijgsmacht en de militiewetgeving 1830-1914*. Brussel, 1985, pp. 281, 289 en 291.

41. DE VOS L., o.c., p. 296.

steden in oorlogstijd nog moeilijk konden standhouden⁴². Hij vond dat de beste landsverdediging lag in wederzijdse overeenkomsten die de onafhankelijkheid met de onzijdigheid waarborgden: „Worden die eens verbroken, zullen het geen forten meer zijn, noch op de Maas, noch op de Schelde die ons zullen behoeden tegen Duitsche of Fransche overweldiging”.

Lambreghts verzette zich ook tegen verhoging van het legereffectief en tegen het optellen van vrijwilligers bij het aantal diensplichtigen. Hij was van oordeel dat de vrijwilligers van het totale effectief moesten worden afgetrokken, waardoor het aantal dienstplichtigen zou afnemen. Tevens wou hij de „plaatsvervangings” beter bereikbaar maken voor het volk. Hij vond het onrechtvaardig dat voor een plaatsvervanger een vaste som van 1600 fr. moest worden betaald. Een schatrijk persoon was hier bevoordeeld tegenover een landbouwer. Lambreghts wou het tarief van plaatsvervangings afhankelijk maken van het inkomen om op die wijze zijn doel „Niemand gedwongen soldaat” te bereiken⁴³.

2.1.4. Antikoloniaal

Lambreghts kante zich ook tegen de Kongopolitiek van de regering en koppelde die houding aan zijn antimilitarisme: „de bespreking der legerkwestie staat in nauw verband met die der koloniën. Koloniën en Leger hebben veel verwantschap met elkaar. Het zijn twee instellingen die aan de volkeren het meest mogelijk opofferingen afpersen”. De koloniale politiek was geldverspillend en bracht niets dan onheil. België zou volgens Lambreghts in 1906 al meer dan 150 miljoen F. in zijn Afrikaanse kolonie hebben gestopt. Hij vreesde door Kongo het machtige Engeland als tegenstander te krijgen. Bovendien gebeurde er t.a.v. de inheemse bevolking veel onrechtvaardigheid: „Het is zeker dat de Rechtvaardigheid Gods nooit eene onderneming zal zegenen, die maar al te zeer schijnt te steunen op diefstal en moordertij, zodanig dat het stelsel den ondergang moet naslepen van eenen ganse mensenstam”⁴⁴.

In zijn politiek overzicht was Lambreghts dan ook een rabiaat tegenstander van de overname van Kongo-Vrijstaat door de Belgische regering. Een dergelijk voorstel, geformuleerd door de Merode, noemde hij ‘één van de grootste domigheden’. Dat schreef hij neer in 1912, nadat Kongo ondertussen al een Belgische kolonie was geworden.

42. *De strijd der Vrije Katholieke Vlamingen*, p. 7: „de laatste oorlog heeft getoond dat de versterkte steden dit niet meer kunnen uithouden en vele legerhoofden delen thans die mening”.

43. *De strijd der ...*, p. 7-8.

44. *Id.*, p. 8-9.

2.2. *Houding tegenover kristen-democratische stromingen*

Het programma van Lambreghts vertoont aldus veel gelijkenis met dat van andere kristen-democraten uit die tijd. In de katholieke bladen, zo vermeldt hij, werden alle kristen-democratische strekkingen over dezelfde kam geschoren: „Het bestond vooral hierin al de onvoorzichtigheden, uitgesteken door de Daensisten te Aalst, aan de lezers voor te houden als de echte toepassing der kristen-democratie, juist of Hector Lebon te Antwerpen, Juul van Neste te Brugge of zelfs H. Plancquaert te Gent daar altijd mee overeenkomen”. Lambreghts lijkt zich hier te distantiëren van de Aalsterse Daensisten.

De idee van een bundeling van de diverse kristen-democratische stromingen buiten de katholieke partij, was bij Lambreghts zeker niet te vinden. Hij is in de Kempen blijven strijden vanuit een geïsoleerde positie.

2.3. *Kandidaat bij de Parlementsverkiezingen van 1906 en 1912*

2.3.1. Buiten de Katholieke Partij

Omstreeks 1900 waren er enige vakante Kamerzetels te begeven in het arrondissement Turnhout. Alfons Versteyleen-Dufour, doctor in de rechten, uit Hoogstraten meldde zich aan in de plaats van P. Dierckx, die een voorstander was geweest van bepaalde Vlaamse eisen. Versteyleen liet zich door de arrondissementsbond tot kandidaat uitroepen. Lambreghts betreurde dat, daar Versteyleen als een democraat stond aangeschreven. Versteyleen had z.i. zich kandidaat moeten stellen buiten en tegen de bond. „Door zijn handelwijze bleef de eenheid van de katholieke partij ongeschonden, maar voor ons is dit slechts bijzaak, wanneer het kwaad in de wortel niet wordt aangetast”, aldus Lambreghts.

Versteyleen tekende een manifest dat vlaamsgezind en vooruitstrevend was en daardoor steun van Lambreghts kreeg o.a. in artikels van *De Gildebode*. Lambreghts betreurde daarin alleen dat er geen herinrichting van de kiesvereniging kwam. Later zou blijken dat Versteyleen dit manifest naast zich neerlegde en conservatieve standpunten innam, tot groot ongenoegen van Lambreghts, die zijn vroegere steun aan Versteyleen betreurde. „Wie zou daarna denken dat die man ooit tegen het wetsvoorstel-Coremans zou te velde trekken dat slechts enkele grieven van het Vlaamse volk moest doen verdwijnen. Verder deed Versteyleen niets aan de door hem aangekondigde verzachting van de jachtwetten en ook niets aan de kozijntjespolitiek vermits hij als Parlementair volop eigen familieleden deed benoemen”.

Doordat de Merode had ingezien dat hij zich beter niet kandidaat stelde in de Kempen, kwam er nog een tweede Kamerzetel vrij in het arrondissement Turnhout. Zo kwam Remy Le Paige, een toen 56-jarig provincie- en gemeenteraadslid uit Herentals, in het Parlement. Hij werd zeer scherp gehokeld door

Lambrechts als 'de lijevigste conservatief van de Kamer'. Le Paige was bovendien Franstalig en stelde zich anti-Vlaams op, hetgeen zich uitte in zijn houding tegen het wetsvoorstel-Coremans. Dat wetsvoorstel dreigde tijdens de eerste jaren van de twintigste eeuw een splijtzwam te worden in de Katholieke Partij. Op 14 juli 1904 viel de Brugse bisschop Waffelaert scherp uit tegen de katholieke flaminganten, o.w. Frans Van Cauwelaert, de Gentse journalist en letterkundige Alfons Sevens en Seraf Lambrechts.

Tijdens de XIIde landdag van de Katholieke Vlaamsche Landsbond te Antwerpen op 11 en 12 september 1904 stelde Lambrechts voor, de Vlamingen op te roepen niet meer te stemmen voor katholieke parlements kandidaten die tegen het wetsvoorstel-Coremans zouden stemmen. Lambrechts' voorstel werd aangenomen. Sevens wou nog verder gaan, de katholieke kieslijsten, waarop tegenstemmende kamerleden voorkwamen, bestrijden en zo nodig katholieke Vlaamse scheurlijsten indienen. Dat voorstel waarbij Seraf Lambrechts zich aansloot, vond echter geen bijval en op 6 november 1904 werd het afgezwakte voorstel van Frans Van Cauwelaert aanvaard: in ieder arrondissement zouden de Vlaamse verenigingen maatregelen treffen om tegenstanders van het wetsvoorstel-Coremans van de kandidatenlijsten verwijderd te houden⁴⁵. Lambrechts zou zich echter aansluiten bij Sevens en met hem een afzonderlijke lijst vormen voor de Parlementsverkiezingen van 1906 in het arrondissement Turnhout. Beiden hadden alleszins eind 1904 dat plan al opgevat, want op 5 december 1904 schreef Jozef De Voght, toen onderpastoor te Westerlo, aan Frans Van Cauwelaert dat hij het betreurde dat Lambrechts een katholieke scheurlijst zou indienen. Volgens De Voght was Lambrechts op de landdag te Antwerpen te ver gegaan en hij had in een blad (wellicht *De Netegalm*) Lambrechts sterk gehemeld: Lambrechts zou met een afzonderlijke lijst geen zetel halen, maar de liberalen zouden van die katholieke verdeeldheid gebruik maken om een parlementair mandaat in de wacht te slepen. Daarom kondigde De Voght aan Lambrechts 'dapper' te zullen bestrijden⁴⁶.

In zijn antwoord aan De Voght toonde Van Cauwelaert echter begrip voor Lambrechts. Hij vond dat men de kandidaturen van Le Paige en Versteylen krachtig moest bekampen: in het arrondissement Turnhout hadden zich de Vlamingen al te lang stil gehouden, maar men kon hen niet dwingen te blijven zwijgen. Van Cauwelaert was verder van mening dat een dissidentenlijst een goede les kon zijn, alhoewel hij wel bang was voor dissidenten⁴⁷.

Lambrechts zelf analyseerde de toenmalige toestand als volgt. Twee Turnhoutse Kamerleden (Versteylen en Le Paige) hadden zich aangesteld als franskil-

45. VAN MECHELEN M., *Uit de briefwisseling van Frans Van Cauwelaert*. Antwerpen, 1985, dl. 1. 1899-1914; pp. 120-121.

46. Id., pp. 128-129.

47. Id., pp. 130-131.

jons. Ze hadden het Vlaamse kiesprogramma met de voeten getreden, tegen de wens van het volk in voor de forten van Antwerpen gestemd, zich op een ergerlijke manier schuldig gemaakt aan nepotisme, dat vroeger door hen evenzeer was veroordeeld, en tenslotte: „De katholieke organisatie die de kleine burger, boer en werkman moest verenigen in het verdedigen van het katholiek programma was nog altijd niet tot stand gekomen”.

Dat alles deed Lambreghts ertoe besluiten om nog eens een poging te ondernemen om de arrondissementele kiesvereniging te reorganiseren op democratische basis. Eind 1905 deden Kempense democraten hun beklag bij Lambreghts dat het ongehoord was dat Kempense afgevaardigden de billijkste Vlaamse eisen in het Parlement bleven bekampen. Als de arrondissementsbond werd heringericht op basis van een evenredige vertegenwoordiging van werklieden en boeren, dan moest Versteylen daar het onderspit delven, aldus Lambreghts. Hij begon dan vanaf oktober 1905 een aantal pamfletten te verspreiden.

Zijn *Oproep aan de Kempenaars* was de verdediging van het wetsvoorstel-Coremans. Dan volgde *Geschiedenis van Sus Van Aerde* met hervormingsvoorstellen voor de landbouw. In het laatste vlugschrift *Over kiesinrichting* schreef Lambreghts over al de door de conservatieve leiders gedane beloften die nog niet waren vervuld. Hierin kondigde hij aan de strijd te beginnen, als de katholieken niet aan zijn eisen tegemoet kwamen. In november 1905 verenigden enkele radicale flaminganten o.w. A. Sevens en S. Lambreghts zich in de groep der 'Vrije Katholieke Vlamingen'. Zij schoven in het arrondissement Turnhout S. Lambreghts als onafhankelijke vlaamsgezinde kandidaat naar voren⁴⁸. Hij besloot zijn verkiezingscampagne in te zetten met een eerste meeting in het Gildenhuis te Vorst. Zijn redevoering werd uitgegeven en bleef bewaard; het was de samenvatting van zijn ideeën en Lambreghts roerde hier de oude grieventrommel. Volgens de mondelinge overlevering werd die meeting in het Gildenhuis door behoudsgezinde katholieken verstoord. Ook pastoor De Bruyn had er zich vertoond om Lambreghts initiatief te veroordelen⁴⁹.

S. Lambreghts werd dan van verscheidene zijden aangemaand om toenadering te zoeken tot de conservatieven. Eerst was het Frans Schollaert, die burgemeester Karel Lambreghts na de hoogmis in Klein-Vorst vroeg dat Seraf ermee zou ophouden. Daarna volgde een bezoek van Mgr. Heylen, bisschop van Namen. Lambreghts antwoordde aan beide hooggeplaatste personen bereid te zijn zijn actie te staken, als hij voldoening bewam inzake de al lang geëiste kiesinrichting, het militarisme en het wetsvoorstel-Coremans. Zowel Schollaert als Heylen konden echter niets beloven, waarop Lambreghts verklaarde verder te zullen gaan. Hij zou een tweemanslijst indienen samen met Alfons Sevens van

48. Id., pp. 130.

49. Mededeling Eugène VAN MOL (+) en Rita LAMBREGHTS.

Gent, die zich al actief had ingezet voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit.

Een priester stelde als compromis voor dat er slechts één katholieke lijst zou ingediend worden, en dat voorkeurstemmen zouden beslissen tussen de twee strekkingen. De groep Lambreghts aanvaardde dit voorstel, dat echter door de arrondissementsbond niet in overweging werd genomen.

De kiesstrijd was hardnekkiger dan ooit, schreef Lambreghts in zijn politiek overzicht. Hij werd gesteund door vlaamsgezinde kristen-democraten uit het hele Vlaamse land. Vlaamse sprekers boden zich aan om voordrachten en meetings te geven. Naast Alfons Sevens kreeg hij steun van de Lokerse textielhandelaar Louis Herbert, die later katholiek parlamentslid zou worden. Uit Antwerpen kwamen Lodewijk Sips, een hardnekkige anti-militarist, die actief was in de Meetingpartij, en de gebroeders Boucherij, van wie de journalist en uitgever Jan de bekendste was. Bij hem liet Lambreghts het pamflet van zijn redevoering drukken. Uit Brussel kwam de flamingant en kristen-democraat Kamiel Meyfroidt om Lambreghts te steunen.

Uit bewaarde briefwisseling blijkt dat Lambreghts ook talrijke steunbrieven ontving, o.a. van de vlaamsgezinde kunsthistoricus en archeoloog Adolf de Ceuleneer, professor en katholiek gemeenteraadslid te Gent, de Antwerpenaar Herman Peeters, de Leuvense professor Lodewijk Scharpé, de Leuvense advocaat Edmond van Dieren en de Kortrijkse arts Gust Doussy⁵⁰. Dit waren echter allen eerder gematigde kristen-democraten, echte 'Daensisten' ontbreken op de steunlijst van de Vorstse politicus.

Lambreghts had echter ook sterke tegenstanders: „Al ons streven werd verijdeld door de onbeschaamde kleine zondagspers, voor een groot deel opgesteld door priesters die de belediging en laster zo ver dreven dat een Kempische drukker verklaarde beschaamd te zijn voor hetgeen men hem aanbracht”. Als grootste lasteraars bestempelde hij Jef Splichal, uitgever van *De Kempen*, en een onderpastoor die hij niet bij name noemde.

De lijst van Lambreghts haalde bij de Parlementsverkiezingen uiteindelijk 2724 stemmen, maar dat kon niet beletten dat de drie uittreedende katholieken werden herkozen.

Lambreghts citeert *Het Handelsblad* van Antwerpen van 4 juni 1906, waarin stond dat het blad de kandidatuur van Lambreghts had bekampt, opdat de katholieke partij zou winnen, maar het erkende toch de eerlijke bedoelingen van Lambreghts en distantieerde zich van de aantijgingen die men in de kiesstrijd tegen Lambreghts had gericht, nl. dat hij een logeman zou zijn, een scheurmaker enz. Wel betreurde men de tussenkomst van Sevens (een „Gentse woelgeest”) en men hoopte dat in de toekomst de Turnhoutse afgevaardigden in de Kamer een even grote Vlaamse reflex zouden tonen als de gekozenen van

50. Privé archief P. Strauven, briefwisseling S. Lambreghts.

de Antwerpse Meeting: „Want de liefde moet niet van één kant komen en men moet niet altijd de Vlamingen als scheurmakers uitmaken. Want hoeveel katholieke representanten hebben de Vlamingen al voor de gek gehouden? Men moet begrijpen dat sommige mensen het beu worden. Men werpe dus niet langer de steen naar Seraf Lambreghts en trachte veeleer dat in de toekomst geen Seraf Lambreghts meer hoeven op te komen”.

Ook in *Dietsche Warande en Belfort* werd Lambreghts later verdedigd: „Als men in Turnhout, landbouwstreek bij uitstek, alle katholieke krachten wil aanspannen, dan moet men Lambreghts, man der boerenbonden gretig op de lijst opnemen. Doch hier is het belang van de partij niet de hoofdgedachte der leiders der kiesinrichtingen. Ze maken een nestje voor enige kleinsteedse heren en flikken dat zo onder elkander zo stil mogelijk, zonder veel beslag van kiesmeetings of van poll. Zo zijn ze gekomen tot verdeeldheid waarin dan Lambreghts natuurlijk de zondebok werd. Wat gaat er gebeuren bij de volgende verkiezingen? Als men Lambreghts niet opneemt als kandidaat, wat is dan het beste voor de katholieke partij? Komt Lambreghts afzonderlijk op dan zullen zijn stemmen verloren stemmen zijn. Doet hij het niet dan zal een deel van zijn kiezers naar een anti-katholieke partij oversteken”⁵¹.

2.3.2. Naar een herenigde katholieke partij (1907-1912)

Het laatste onvolledige hoofdstuk XI van Lambreghts' politiek overzicht behandelt de gebeurtenissen in de jaren tussen de Parlementsverkiezingen van 1906 en die van 1912.

Eerst beschrijft Lambreghts het leedvermaak van bepaalde katholieken om zijn nederlaag in 1906. Te Tongerlo gaf Thielemans doodsbrieven uit met beschimpingen aan het adres van de Vorstenaar. Zijn portret, omringd door buizen, werd naar talloze katholieken gezonden⁵². In het dagblad *De Kempenaar* verscheen dan een uitermate lasterlijk bericht over Lambreghts. Op 30 juli 1907 werd een jonge klerk van de brouwerij van K. Lambreghts veroordeeld wegens diefstal in het bedrijf van de Vorstse burgemeester. De feiten waren overduidelijk bewezen. Daarop schreef *De Kempenaar* dat de jongeman een veel te laag loon in de brouwerij had gekregen en verplicht was geweest in 1906 kiespropaganda voor Lambreghts te maken, hetgeen hem zou gedwongen hebben tot grote uitgaven⁵³. Lambreghts kon niet begrijpen dat de katholieke pers tot dergelijke gemene streken in staat was.

Hieruit blijkt dat de conservatieve katholieken in de jaren 1906-1907 (gemeenteraadsverkiezingen) niet geneigd waren om tot verzoening met Lambreghts te

51. *Dietsche Warande en Belfort*, jaargang 1910, nr. 1, p. 59.

52. Privé archief P. Strauven, zie bijlage.

53. Lambreghts citeert *De Kempenaar* van 3-8-1907, p. 4 kolom 3.

men. Nadien begon echter het tij geleidelijk te keren. De katholieken konden op nationaal vlak geen meerderheid meer vormen zonder de kristendemocraten, die zich van hun macht bewust werden. Zij begonnen steeds meer eisen te stellen, die nu geleidelijk werden ingewilligd⁵⁴.

Het voorstel-Coremans, waartegen Versteylen en Le Paige zich hadden gekant, werd door het voorstel-Franck-Segers grotendeels overgenomen. Nu stemden Le Paige en Versteylen voor. Dan kwam de bespreking van de nieuwe militaire wet. Versteylen en Le Paige stemden tegen verzwaring van de militaire lasten, wat eveneens in de zin van Lambreghts was.

Ondanks andere grieven besloot Lambreghts in 1910 zich niet kandidaat te stellen. De parlementaire verkiezingen vonden plaats op 22 mei 1910 in slechts vijf provincies, o.a. in Antwerpen. De katholieke rechterzijde, die bij de stemming van de militiewet zeer verdeeld geweest was, had haar interne verdeeldheid grotendeels overwonnen, ook elders in het land. Daarvoor had in de eerste plaats de oppositie gezorgd, die zich sedert februari 1910 tot scherpe antikleerikale en zelfs anti-godsdienstige aanvallen n.a.v. de schoolpolitiek had laten verleiden. De socialisten en liberalen hadden in de meeste arrondissementen, o.a. in Turnhout kartellijsten ingediend⁵⁵, wat mede het gedrag van Lambreghts verklaart.

„De Vrije Katholieke Kempenaars sloten toen (in 1910) een Wapenstilstand”, aldus Lambreghts, „maar dat moest worden gevolgd door een Vredetractaat, indien men wou voorkomen dat de vijandelikheden weer zouden beginnen”. Dan somde hij zijn grieven op: „Na twintig jaar strijden in de Kempen, hebben wij nog geen kiesvereniging waar boer, werkman en kleine burger degelijk vertegenwoordigd zijn. Na twintig jaar bezitten wij alleen een grote herenbond waarin de liberaalste kantons Turnhout en Mol de meeste afgevaardigden krijgen ten nadele van de overige kantons die de meeste katholieke stemmen bijbrengen. Onze vertegenwoordigers buiten de Broqueville, staan ver beneden die van voor twintig jaar. Waar is hun iever voor de Vlaamse taal, de hardnekkigheid tegen het militarisme en de bezorgdheid voor de mindere standen? Op die twintig jaar is de godsdienstzin in de Kempen veel verminderd. Heeft de geestelijkheid, die vooral in het zuiden der Kempen, zich zo blindelings met lokale twisten is gaan bemoeien hier geen grote verantwoordelijk te dragen?”

Hier eindigt het handschrift dat ongetwijfeld was bedoeld om later gepubliceerd te worden als verkiezingspamflet. Wij vermoeden dat het werd geschreven in het begin van 1912, opnieuw met de bedoeling de katholieken ervoor te waarschuwen dat Lambreghts afzonderlijk zou opkomen als niet aan bepaalde eisen werd voldaan.

54. LUYKX en PLATEL, o.c., p. 236.

55. Id., p. 244.

Zeer snel na de vorming van de regering-de Broqueville (juni 1911) werden op het nationale vlak de tegenstellingen op de spits gedreven. De gemeenteraadsverkiezingen van 15 oktober 1911, waarbij het liberaal-socialistisch kartel in verscheidene grote steden zegevierde, leken voor de oppositie een gunstig voor-teken voor de komende landsverkiezingen die, naar zij verwachtte, een einde aan de katholieke meerderheid zouden stellen. De regering-de Broqueville liet, volgens de wens van de kristen-democraten, een aantal sociale wetten stemmen om de eenheid te bevorderen⁵⁶.

Bij die verkiezingen zouden, na een zetelaanpassing, in het arrondissement Turnhout voor het eerst vier Kamerleden worden verkozen, zodat er een plaats vrijkwam naast die van de aftredende parlementariërs de Broqueville, Versteylen en Le Paige. Op 6 februari 1912 stelde Lambreghts zich kandidaat. Hij werd krachtig en met succes gesteund door het Katholiek Vlaams Secretariaat, het orgaan van de Katholieke Vlaamse Landsbond. De secretaris, Ernest Claes, bewerkte de afgevaardigden die aan de poll konden deelnemen⁵⁷. Lambreghts werd op 3 maart 1912 in de kiesvergadering van de Katholieke Arrondissementsbond van Turnhout inderdaad aangeduid als vierde op de lijst.

2.3.3. De noodlottige kiesstrijd van 1912

In de kiesstrijd werd de liberaal Theodoor Homans van Meerhout Lambreghts' tegenstander. Deze verweet hem vaandelvlucht, daar hij nu met de franskiljonse, behoudende Versteylen en Le Paige op één lijst stond, twee personen die Lambreghts in 1906 duchtig had bekritiseerd. In de liberale bladen werd Lambreghts o.a. betiteld als „den kazakdraaier van Vorst, de bange schuiver van Vorst, de geringde beer, die mens die afstand doet van alle persoonlijkheid, die om op de lijst te mogen komen, moest beloven zich koes te houden”, en het blad ging verder ... : „Zulke mens is geen man. Om ons volk te brengen tot hogere lotsbestemming, is meer moed nodig dan die van een Lambreghts”⁵⁸. De liberalen was de eensgezinde katholieke lijst een doorn in het oog. Indien Lambreghts opnieuw een scheurlijst had gevormd, zou de vierde zetel ongetwijfeld naar het liberaal-socialistische kartel zijn gegaan. Door vooral Lambreghts in de campagne te viseren, hoopte het kartel toch een aantal kristendemocraten in de Zuiderkempen voor zich te winnen; de liberalen stelden het voor alsof de kristen-democratie was genuilkorfd door de conservatieven. Homans, de voorman van de liberalen, hield op 14 mei 1912 een meeting in Gestel, een gehucht van Meerhout dat grenst aan Klein-Vorst. Homans had even voordien Lambreghts nog uitgedaagd daarheen te komen. Lambreghts

56. Id., pp. 246-247.

57. Archief P. Strauven. Briefwisseling S. Lambreghts.

58. Id. verkiezingspamfletten.

trok onvervaard naar het hol van de leeuw, naar de meeting in de thuishaven van Homans. De Meerhoutse liberaal viel Lambreghts hard aan en betitelde hem als een lafaard en een volksbedrieger. Toen Lambreghts zich wou verdedigen, werd hij uitgejouwd door de aanhangers van Homans. Hij sprong nog op een tafel, maar kon zich door het aanhoudend gefluit en geschreeuw niet verstaanbaar maken.

Zoals boven reeds vermeld, hadden de leden van de familie Lamberghs geen al te sterke gezondheid. Ook Seraf had een zwak hart en moest op doktersadvies zoveel mogelijk emoties vermijden. Toen de meeting gedaan was, wou hij met zijn aanhangers van Klein-Vorst te voet terugkeren. Onderweg kreeg hij een beroerte. Hij werd in een herberg te Meerhout-Gestel binnengebracht, waar hij overleed⁵⁹.

Niet lang nadien schreven de liberalen over Lambreghts, dat hij zich als tegenstrever altijd deftig en correct had gedragen. De katholieken gebruikten Lambreghts als martelaar in hun kiespamfletten, maar uit andere bronnen blijkt dat ze niet erg treurden, nu het 'buitenbeentje' er niet meer bij was. Onmiddellijk na de dood van Lambreghts poogden de vlaamsgezinden Hector Lebon als plaatsvervangend kandidaat op de katholieke Kamerlijst te laten opnemen, maar die pogingen bleven vruchteloos⁶⁰. Joseph Verachttert, doctor in de rechten en schepen te Geel, werd zijn plaatsvervanger: „Hij wordt overal met geestdrift ontvangen. Meer dan eens vernamen wij uit den mond van het volk: Verachttert zal een tweede Broqueville worden, hip, hip, hoera”. Elders schreven de katholieken dat alles bij het oude moest blijven: „Alles gaat goed, waarom zou de regering dan moeten veranderen? Alle weldenkende Kempenaars zullen het oude hekken op de stijl laten”⁶¹. Dat was niet de bedoeling van Lambreghts geweest.

De vier kandidaten van de katholieke lijst en dus ook Verachttert, de plaatsvervanger van Lambreghts, werden verkozen. Homans en zijn kartel behaalden geen zetel.

Dat was het einde van Seraf Lambreghts. Vele vragen blijven open. Maurice Lambreghts (1896-1942) trad in het voetspoor van zijn vader, was in de jaren dertig actief in de Vlaamse partij van Thomas De Backer en werd de eerste gouwleider van het VNV voor de provincie Antwerpen. Later ging hij over naar het Verdinaso. In Vorst ontstond na de Eerste Wereldoorlog een grote vlaamsgezinde traditie met een sterke VNV-afdeling in de jaren dertig en een der sterkste VU-afdelingen in de jaren tachtig. In 1988 werd Rob Geeraerts VU-senator. Zesenzeventig jaar na de dood van Lambreghts kreeg Klein-Vorst toch een vlaamsgezind parlamentslid.

59. Mededeling Rita Lambreghts.

60. VAN MECHELEN M., o.c., p. 459.

61. Privé archief P. Strauven, verkiezingspamfletten.

Besluit

Seraf Lambreghts was een exponent van de „volksgezinde” stroming op het platteland ten tijde van het Meervoudig Algemeen Stemrecht. Die stroming vertoonde grote verwantschap met het Daensisme en zou, zoals het Daensisme, na W.O.I grotendeels uitmonden in het Vlaams-nationalisme. Ze richtte zich vooral op de boeren, wier belangen vóór 1893 inderdaad verwaarloosd waren. De voormannen waren welgestelde kleine burgers — grondbezitters en universitair geschoolden —, die de politieke hegemonie van de adel en de hoge burgerij beu waren. De Vlaamse Beweging was niet alleen een streefdoel en een wapen, maar ook een verbinding naar de landbouwers en de arbeiders toe. Op termijn heeft de stroming emanciperend gewerkt door het politieke monopolie van de gevestigde machthebbers te doorbreken*.

Geelsebaan 44
2430 Vorst-Laakdal

* Met dank aan prof. dr. L. Wils.